

Tiszay Andor

75 esztendő

Hetvenöt éve, 1900. július 5-én született Tiszay Andor. Életútja rendkívül változatos. 1918 és 1924 között színházi rendező, 1924 és 1927 között emigráns, majd hazatérve, mint a színházi frontról elűzött „lázító”, a haladó, új művészeti irányok egyik bevezetője és propagálója. Közben író és publicista, műfordító és műgyűjtő — rendőri felügyelet alatt álló mozgalmi ember.

A demokratikus szellemiséget 16—17 éves fővel a Galilei Kör ifjúsági csoportjában szívta magába, ő hordta Szabó Ervin gellérthegyi lakásáról a háborúellenes felhívások kéziratait. 1919-ben részt vett a Vörös Újság terjesztésében, majd a frontra került mint vöröskatona. A Tanácsköztársaság leverése után részt vett a MIMOSZ — Munkások Irodalmi és Művészeti Országos Szövetsége — újjáélesztésében; itt került össze baloldali színészekkel, innen jutott el a ferencvárosi munkásotthonba, majd Forgách Rózsi Kamaraszínházába mint főtítkár és színjátzó. E tevékenységét azonban egy időre félbeszakította a kényszerű emigráció. Rómán keresztül Észak-Afrikába menekült, majd Párizsba. 1927-ben, gazdag művészeti tapasztalatokkal tért haza, ugyanis Rómában egy ideig Pirandello Teatro d'Arte-jában dolgozott segédrendezőként. Hazatérése után a munkásmozgalom szinte minden társulásában ott találjuk: Tamás Aladár 100% körében, a Szalmás-kórusban, a Vándorkórusban, a szavalókórusok és színi előadások szervezésében, rendezésében.

Nevét azonban nemcsak a munkásmozgalom tartotta számon — legalább annyira az ellenforradalmi apparátus is. Többször állították bíróság elé „nemzetgyalázás”, „kormányzósértés”, „osztályellenes izgatás” — ürügyén. Többször szenvedett börtönbüntetést, így például egy alkalommal F. C. Weiskopf *Kanton* című költeményének fordítása miatt, melyet a 100% tett közzé. Írásai — különösen a harmincas évektől — sokszor álnévvel jelentek meg. A *Tisza vize*, *Zau*, *Zayando* aláírások mögött Tiszay Andor rejtézet. Értékes műfordításokkal is gazdagította az irodalmat. Sokat tett a világ elvonomott népei költészetének, képzőművészetének, zenéjének megismertetéséért.

A felszabadulás után, 1945-ben az Operaház főtítkára, majd a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiai osztályának vezetője volt. Nyugdíjazása sem csökkentette agilitását. Sok értékes munkásmozgalmi kiadvány — főbbek között például a Leninről szóló dalok gyűjteménye, a gödi fészekről írt emlékezés — tanúsítja fáradhatatlan munkásságát. A felszabadulás óta több mint száz kiállítás rendezése fűződik nevéhez. S hogy a megbecsülés sem maradt el, bizonyítják kitüntetései — az 1919-es Emlékérem, a Magyar—Szovjet Barátság aranyérme, a Fegyverrel a Hazáért. Biró Lajos utca 35. alatti kis lakása szinte munkásmozgalmi múzeum, mely minden érdeklődő előtt nyitva áll. A mennyezetig érő polcon 14 ezer önálló kiadvány és mintegy 30 ezer kisnyomtatvány sorakozik — legtöbbjük egyedülálló ritkaság. Hazai illegális kiadványok, a földalatti mozgalom felhívásai, a postai szállítástól kitiltott és megsemmisítésre ítélt emigrációs könyvek, folyóiratok, újságok. Ő őrizte meg a Radnóti Miklós szerkesztette 1928 című folyóiratot is, melynek két számát maga a költő adta át neki annak idején. Hanglemezyűjteménye is rendkívül értékes, számuk ötezer körül jár, s megtalálható közöttük Gorkij, Majakovszkij, G. B. Shaw és Bertolt Brecht eredeti hangfelvétele is.

Az ifjúkori lendület vezeti őt túl a hetvenen is. Nemrégiben Közép-Ázsiában járt, majd Núbiába repült, hogy megkeresse a „magyarabok”-at.